

NIEUWSBRIEF PADDESTOELENWERK GROEP DRENTHE

NUMMER 9

JULI 2008

**Redactie: Eef Arnolds &
Bernhard de Vries**

**Adres redactie en secretariaat:
Bernhard de Vries
Roerdomplaan 222
7905 EL Hoogeveen**

INHOUD

Opnieuw een vruchtbaar jaar	2
Activiteiten van de PWD in 2008	3
Excursies	3
Overige bijeenkomsten van de PWD	4
Op naar de 300.000 – Roeland Enzlin en Eef Arnolds	5
Toepassingen van paddenstoelengegevens in het Drentse Natuur- en milieubeleid – Eef Arnolds	15
De excursies van de PWD in 2007 – Eef Arnolds, Rob Chrispijn, Roeland Enzlin, Cees Koelewijn en Bernhard de Vries	17
Wat doet de paddenstoelenwerkgroep?	28
De nieuwsbrief	28

OPNIEUW EEN VRUCHTBAAR JAAR

Deze nieuwsbrief valt wat later in de brievenbus dan u van ons gewoon bent, maar nog wel ruim op tijd om u alvast te verheugen op de eerste excursie van ons wederom zeer gevarieerde excursieprogramma. Voor het eerst verschijnt deze nieuwsbrief in kleur door de medewerking van de Provincie Drenthe, waarvoor onze dank. De kaartjes met de stand van zaken komen daardoor veel beter tot hun recht.

De vertraging bij de productie van deze nieuwsbrief wordt eigenlijk veroorzaakt door een gunstige oorzaak: het grote aantal gegevens van 2007 en eerdere jaren dat aan het bestand moest worden toegevoegd. Dat kost veel tijd achter het beeldscherm. Wederom werd een groot aantal gegevens door Grieta Fransen uit Maassluis ingevoerd, waarvoor onze hartelijke dank. Daarnaast moest Ad van den Berg, bestandsbeheerder van de Nederlandse Mycologische Vereniging, veel extra werk verzetten voordat alle gegevens aan het Drentse werkbestand konden worden toegevoegd. Door de inspanningen van vele betrokkenen kunnen Roeland en Eef in deze nieuwsbrief wel een zeer actueel beeld schetsen van de stand van zaken van de Drentse kartering. Daaruit blijkt dat vorig jaar weer grote vooruitgang is geboekt met de systematische inventarisatie van paddenstoelen in Drenthe, iets waar we met z'n allen trots op mogen zijn.

In 2007 werd opnieuw een record aantal gegevens verzameld, mede dankzij een lang seizoen met een redelijk vochtige zomer en herfst. Voor het eerst in jaren was september weer eens aan de natte kant en daardoor een goede maand voor paddenstoelen. Oktober was wat te droog, maar de dagen zijn dan al zo kort dat de mycoflora niet te veel te lijden had. Dat valt ook op te maken uit de beeldende excursieverslagen die u in dit nummer aantreft. Eind november ging het seizoen als een nachtkarsje uit. In tegenstelling tot vorig jaar was december geen paddenstoelenmaand maar een ouderwetse wintermaand.

Dat paddenstoelen ook geleidelijk meer in de belangstelling komen te staan van natuurbeheerders en overheidsinstanties blijkt uit de bijdrage van Eef in dit nummer over enkele projecten waarbij onze inventarisatiegegevens een belangrijke rol spelen.

Terwijl wij deze introductie schrijven valt er in Holthe een druilerige zomerregen. De eerste champignons staan achter het huis en in het bos ruikt het aangenaam schimmelig. Haast ongemerkt is het seizoen alweer geopend. Wij wensen u veel paddenstoelenplezier toe de komende nazomer en herfst!

Eef Arnolds en Bernhard de Vries

ACTIVITEITEN VAN DE PWD IN 2008

EXCURSIES

Voor alle excursies van de PWD verzamelen we **om tien uur** op het aangegeven punt. De excursies duren meestal tot in de middag. Voor informatie kunt u bellen met de excursieleider. Een uur voor en tijdens de excursie zijn de meeste excursieleiders ook mobiel bereikbaar. Bij ongunstige omstandigheden, zoals langdurige droogte, kan een excursie worden afgelast.

Tijdens de excursies voeren we zo veel mogelijk karteringswerk uit. Er zal ook aandacht zijn voor instructie van beginners. Goed schoeisel en wat proviand wordt aanbevolen. De meeste excursies zijn op maandag, enkele in het weekend op zaterdag of zondag. Uit een oogpunt van milieuzorg en kostenbesparing wordt gecombineerd reizen naar de excursies aanbevolen.

Telefoonnummers en mailadressen excursieleiders:

Eef Arnolds	0593-523645	06-27340356	eefarnolds@hetnet.nl
Rob Chrispijn	0521-381934	06-43506780	rob.chrispijn@hetnet.nl
Roeland Enzlin	0592-243231	----	enz@kpnplanet.nl
Cees Koelewijn	050-5010740	06-29510222	ceesjannie@hetnet.nl
Bernhard de Vries	0528-265234	06-55812374	elbern@planet.nl

Maandag 18 aug. Vosbergen, Kluivingsbos. Verzamelen aan de noordkant van Paterswolde bij ingang Vennebroek (coörd. 233,9-574,6). Leiding: Bernhard de Vries.

Maandag 25 aug. De Klencke en Ermerzand. Verzamelen bij de oude kerk van Oosterhesselen (coörd. 244,7-530,9). Leiding: Eef Arnolds.

Maandag 1 sept. Midlaren, de Bloemert en De Vijftig Bunder. Verzamelen op de Brink in Zuidlaren (coörd. 242,1-568,5). Leiding: Cees Koelewijn.

Zondag 7 sept. Emmerdennen. Verzamelen bij station Emmen (coörd. 257,0-534,7). Leiding: Rob Chrispijn.

Maandag 15 sept. Bossen bij Veenhuizen. Verzamelen bij de kerk te Veenhuizen (coörd. 222,5-561,0). Leiding: Cees Koelewijn.

Maandag 22 sept. Witterveld onder Assen. Verzamelen bij de Grietmansbrug in Smilde (coörd. 227,4-554,05). Leiding: Rob Chrispijn.

Maandag 29 sept. Berkenheuvel. Verzamelen in Diever op de brink tegenover de eendenvijver (coörd. 217,8-541,5). Leiding: Rob Chrispijn.

Maandag 6 okt. Hooghalen, Heuvingerzand. Verzamelen in Hooghalen bij restaurant Napoleon (coörd. 232,7-548,6). Leiding: Eef Arnolds.

Maandag 13 okt. Boswachterij Gees; Hooge Stoep. Verzamelen bij de brug van Geesbrug (coörd. 239,2-527,5). Leiding: Bernhard de Vries

Zaterdag 25 okt. Zuid- en Noord-Hijkerand. Verzamelen bij de brug van Oranje (coörd. 226,25-547,25). Leiding: Roeland Enzlin.

Maandag 3 nov. Sleenerzand. Verzamelen bij de brug in Schoonoord (coörd. 247,3-540,7). Leiding: Eef Arnolds.

Zaterdag 8 nov. Omgeving Esmeer. Verzamelen bij de T-splitsing en brug van Huis ter Heide. (coörd. 228,4-559,8). Leiding: Roeland Enzlin.

Maandag 17 nov. Valtherbos. Verzamelen bij de vijfsprong van Klijndijk. (coörd. 254,0-539,0). Leiding: Bernhard de Vries.

EXCURSIES VAN DE NEDERLANDSE MYCOLOGISCHE VERENIGING

Zaterdag 1 nov. Schepping, het particuliere natuurterrein van Eef Arnolds te Holthe, eventueel daarna moerasbosjes bij Beilen. Verzamelen om **10.30 uur** op NS station Beilen of om 10.45 uur in Holthe.

Zie ook het kader op pagina 10.

OVERIGE BIJEENKOMSTEN VAN DE PWD

De bijeenkomsten worden gehouden in de werkruimte van Eef Arnolds, Holthe 21, Beilen. De werkgroepavonden zijn bedoeld voor het gezamenlijk bekijken en determineren van vers materiaal. Iedere keer zal speciale aandacht worden besteed aan een groep paddestoelen, maar ander materiaal is ook welkom.

Maandag 8 sept. 19.30 u. Werkgroepavond met speciale aandacht voor russula's.

Dinsdag 7 okt. 19.30 u. Werkgroepavond met speciale aandacht voor melkzwammen.

Dinsdag 4 nov. 19.30 u. Werkgroepavond met speciale aandacht voor Buikzwammen (bovisten, aardsterren, stuifzwammen e.d.).

ZATERDAG 7 FEBRUARI 2009, 10 TOT 16 UUR

DRENTSE ZWAMDAG

Voorlopig programma:

Roeland Enzlin: Voortgang van de paddenstoelenkartering in Drenthe

Eef Arnolds: Plannen voor de Atlas van Drentse paddenstoelen

Eef Arnolds & Rob Chrispijn: Impressies van de mycoflora in Tjechië

Rob Chrispijn: De melkzwammen van Drenthe

Foto's en mededelingen van werkgroepleden, bijvoorbeeld foto's van bijzondere soorten en probleemgevallen. Bijdragen graag voor 31 januari melden bij Eef Arnolds.

OP NAAR DE 300.000!

Roeland Enzlin en Eef Arnolds

Na 'Een grote sprong voorwaarts' (Arnolds & Enzlin, 2007) zijn we nu heel hard op weg naar de 300.000 waarnemingen. Om maar meteen met de deur in huis te vallen: Er zitten nu 278.082 waarnemingen in het Drenthe-bestand. De vraag is nu niet meer of we dit jaar de 300.000 halen, maar wanneer we op dat enorme aantal zitten!

Gegevens uit de oude doos

Behalve dat iedereen de afgelopen herfst enthousiast geïnventariseerd heeft, zijn er in het afgelopen jaar ook veel oudere waarnemingen in het bestand bij gekomen. Dergelijke gegevens zijn natuurlijk van groot belang voor het trekken van conclusies over voor- of achteruitgang van soorten.

Boelie Boelens en Ben Knegtering hebben een begin gemaakt met de invoer van gegevens die zij in de afgelopen 20 jaar in de wijde omgeving van Emmen hebben verzameld. Zij doen dit aan de hand van video-, film- en fotomateriaal dat zij destijds gebruikten voor het vastleggen van waarnemingen. In tegenovergestelde richting, het noordwesten, zijn Immie Boonstra en Jannie Mulder aan het invoeren geslagen van meer recente waarnemingen uit de omgeving van Roden, onder andere die van de IVN-excursies aldaar. Voor beide streken geldt dat vele waarnemingen zullen volgen, want nog niet alles is ingevoerd.

Eef Arnolds heeft zich geworpen op de invoer van een slordige 10.000 oude waarnemingen, voornamelijk de gegevens van mycosociologisch onderzoek in moerasbossen dat in de tachtiger jaren is uitgevoerd vanuit het toenmalige Biologisch Station te Wijster. Behalve zichzelf hebben ook Peter-Jan Keizer en Marijke Creveld daaraan meegewerkt. Ook alle gegevens van het eigen natuurterrein van Eef Arnolds vanaf 1990 zijn nu aan het bestand toegevoegd. Bij deze klussen is grote dank verschuldigd aan Ad van de Berg, bestandsbeheerder van de NMV, die het afwijkende format heeft moeten aanpassen vóóordat de gegevens konden worden toegevoegd aan het landelijke en Drentse bestand.

Daarnaast hebben Mirjam Veerkamp en Eef Arnolds alle oude jaargangen van het vroegere NMV tijdschrift *Fungus* (1929-1958) doorgenomen voor het completeren van oude gegevens in het kader van de voorbereiding van een nieuwe Rode lijst van paddenstoelen. Daarbij stuitte zij op diverse interessante waarnemingen van onder andere de Groningse arts Wildervanck uit de veertiger en vijftiger jaren. Zo bleek het Zwanenwater bij Gieten eertijds de rijkste groeiplaats van de Hoorn van overvloed (*Craterellus cornucopioides*) in Nederland en ook de Meelkop (*Rozites caperatus*) en de Viltige slijmkop (*Hygrophorus nemoreus*) kwamen er voor. Deze drie opvallende soorten zijn al tientallen jaren niet meer daar of elders in Drenthe gevonden. Maar het lijkt de moeite waard dit terrein met oud eikenhakhout extra aandacht te geven. Je weet immers maar nooit...

Ook Bernhard de Vries heeft oude gegevens ingevoerd, onder andere van de befaamde mycoloog A.F.M. Reijnders uit Amersfoort. Hij heeft in de 40-er jaren samen met de al even befaamde Willem Beijerinck, oprichter van het Biologisch Station, gezwamd in de omgeving van Wijster en Dwingeloo.

Correcties

In de afgelopen periode zijn in het Drentse bestand heel wat wijzigingen doorgevoerd. Daar waar mensen werken worden fouten gemaakt en die moeten gecorrigeerd worden. Soms gaat het om een enkele kleine wijziging, maar soms ook om complexe of grotere wijzigingen die grote gevolgen kunnen hebben voor de resultaten. Zo vielen enkele km-hokken in het bestand op door het voorkomen van een aantal soorten die elders in Drenthe niet voorkomen en er ook

nauwelijks te verwachten zijn. Het bleek bij nadere inspectie te gaan om gegevens van de IJsselmeerpolders die abusievelijk met foute x-y-coördinaten in het NMV-bestand waren beland. Verwijdering van deze gegevens had tot gevolg dat een hok met een verwachting van 100 soorten, dat reeds op niveau verondersteld was, in één keer terug viel naar 0 soorten.

Een ander voorbeeld van een belangrijke correctie betreft waarnemingen van het Violetgrijs kleefhoedje (*Bolbitius reticulatus*). Het viel op dat deze soort vrij vaak in het Drentse bestand gemeld werd terwijl de soort naar onze ervaring in deze provincie uitgesproken zeldzaam is. Navraag bij de waarnemers wees uit dat het in bijna alle gevallen in werkelijkheid ging om vondsten van Vroeg eekhoorntjesbrood (*Boletus reticulatus*), een paddenstoel die in het veld geen enkele gelijkenis vertoont met het kleefhoedje, maar in het invoerprogramma SPOT dezelfde afgekorte lettercombinatie vertoont. Ongelukkigerwijs lijken de volledige namen ook sterk op elkaar, dus een foutje is zo gemaakt. Deze naamsverwisseling is één van de voetangels in dat invoerprogramma. Van de 44 oorspronkelijke waarnemingen van het Violetgrijs kleefhoedje moesten er 40 gewijzigd worden in Vroeg eekhoorntjesbrood. Het kleefhoedje is uiteindelijk maar uit vier km-hokken in Drenthe bekend en dus echt een zeldzaamheid.

Uit deze voorbeelden blijkt wel hoe belangrijk het is om gegevens met grote nauwkeurigheid aan te leveren. Dat geldt niet alleen voor digitale invoer, maar net zo goed voor streeplijsten en losse veldnotities!

Instructiemiddag SPOT

Het afgelopen voorjaar is een instructiemiddag georganiseerd voor het invoeren van paddenstoelenwaarnemingen met het door de Nederlandse Mycologische Vereniging gebruikte invoerprogramma SPOT. Na een korte uitleg en een Powerpoint presentatie met behulp van een beamer werd als oefening een invoeropdracht uitgedeeld aan de aanwezigen. Op die manier konden de deelnemers zelf ervaren hoe het invoeren in z'n werk gaat. Natuurlijk zaten er in de oefening enkele voetangels en klemmen, maar op deze manier leer je de ins en outs van het programma snel kennen.

De instructiemiddag werd goed ontvangen en verdient herhaling of uitbreiding, bijvoorbeeld voor het zelf maken van selecties en het produceren van kaartjes met behulp van het programma STIPT. We hopen dat we hiermee de gegevensinvoer nog meer in eigen beheer kunnen uitvoeren, waardoor de gegevens sneller aan het Drentse bestand kunnen worden toegevoegd.

Belangstellenden voor instructie in SPOT en STIPT kunnen contact opnemen met Roeland Enzlin, Schoolstraat 23, 9451 BE Rolde, tel. 0592-243231, e-mail enz@kpnplanet.nl.

Een nieuwe sprong

Ook het afgelopen seizoen was sprake van een grote sprong voorwaarts. Naast de hierboven genoemde oude waarnemingen zijn ruim 38.000 nieuwe waarnemingen aan ons bestand toegevoegd, meer nog dan het record van 36.000 data in 2006 (Arnolds & Enzlin, 2007). En dat laat zich zien! In tabel 1 staan de resultaten van 2005 tot en met 2007 op een rij. In de laatste twee kolommen is het aantal km-hokken weergegeven per klasse van het verwachte aantal soorten. Voor wie wil nalezen hoe dit aantal tot stand is gekomen, wordt verwezen naar eerdere nieuwsbrieven.

Opvallend is de enorme toename in 2007 van km-hokken met meer dan 100 soorten tot 534. Dit aantal is nu zelfs groter dan het totale aantal te verwachten km-hokken met meer dan 100 soorten (468) op grond van de door ons gestelde norm: één goed veldbezoek in het hoofdseizoen. Kennelijk worden veel delen van Drenthe intensiever onderzocht. In 42 km-hokken ligt het aantal zelfs boven de 250 soorten! Het aantal km-hokken zonder

waarnemingen is daarentegen drastisch verminderd en deze categorie zou misschien zelfs komend jaar verdwenen kunnen zijn. In de midden-klassen van de tabel is er vooral sprake van stuivertje wisselen, waarbij het percentage hokken van klassen met meer dan 25 soorten toeneemt. Het aantal hokken dat minder dan 26 soorten herbergt, is wederom flink gedaald en staat nu op 26 % tegen 38% in 2006 en 57% in 2005.

Tabel 1.

Aantal km-hokken in Drenthe behorende tot zes klassen van aantallen soorten paddestoelen

Aantal soorten	2005	2006	2007	% kmh		Verwachting	
				2006	2007	aantal km-hok	% kmh
0	719	385	147	13,5	5,2	1	0
1-10	414	285	198	10,0	7,0	7	0,2
11-25	470	436	385	15,3	13,5	293	10,3
26-50	489	654	753	23,0	26,5	1094	38,5
51-100	479	699	826	24,6	29,1	980	34,5
> 100	270	384	534	13,5	18,8	468	16,5

Door de toegevoegde oude waarnemingen zijn verschillende eerder gepresenteerde gegevens wat betreft stand van zaken, waarnemingen per jaar etc. gewijzigd. Die wijzigingen zijn in tabel 1 kolom 2005 en 2006 niet doorgevoerd.

Soortenrijkdom in beeld

Zoals gebruikelijk is een kaartje met de nieuwe stand van zaken toegevoegd (Fig. 1). Deze keer in een nieuwe setting, namelijk ...kleur! Daardoor komen de verschillende klassen van soortenaantallen beter tot uiting. De verdeling van soortenrijkdom over de provincie blijft globaal hetzelfde als op eerdere kaartjes. Het centrale deel van Drenthe heeft de meeste hokken met veel soorten. De veenontginningen in het noordoosten, zuidoosten en bij Smilde blijven daarbij duidelijk achter, evenals de laag gelegen streken bij het Leekstermeer en ten noorden van Meppel. De belangrijkste oorzaken zijn de geringe oppervlakte bos in deze delen van Drenthe en het intensieve agrarische gebruik waardoor voor paddenstoelen interessante schrale biotopen schaars zijn. Daarmee samenhangend zijn deze streken door ons ook minder intensief onderzocht, hetgeen vooral blijkt uit het grotere aantal witte hokken.

Belangrijker voor een beoordeling van de voortgang van onze kartering is de zo langzamerhand vertrouwde representativiteitskaart (Fig. 2), waarin is weergegeven in hoeverre kilometerhokken voldoen aan de door ons opgestelde normen. Die norm is, zoals eerder uiteengezet, afgeleid van de landschapsstructuur en ecologische kenmerken van ieder hok en is gebaseerd op het te verwachten aantal soorten tijdens één goed bezoek in het hoofdseizoen (Arnolds & Enzlin, 2006). Indien een hok aan de verwachte waarde voldoet wordt het in de wandeling 'op niveau' genoemd.

Er zijn enige opmerkelijke verschillen ten opzichte van de vorige kaart (Arnolds & Enzlin, 2007, fig. 3). In de vorige nieuwsbrief kwam het gebied zuidelijk van Borger en Schoonloo en noordelijk van Meppen en Sleen nog als tamelijk slecht onderzocht naar voren terwijl het nu overwegend groen gekleurd is, vooral dankzij veldwerk van Anneke Palthe. Ook in de omgeving van Erm en Nieuw-Schoonebeek is opvallende voortgang geboekt.

Waarnemingen door de jaren heen

Dat we dit jaar de 300.000 waarnemingen gaan halen, staat voor ons als een paal boven water. Daarvoor moeten we nog zo'n 23.000 waarnemingen verrichten en zoals we in tabel 2 zien, hebben we al vier jaar achtereenvolgend meer dan 23.000 waarnemingen per jaar verwerkt. Alleen een extreem droog najaar, zoals in 2003, zou nog roet in het eten kunnen gooien.

De oudste paddenstoelenwaarneming in Drenthe stamt uit 1828 en betreft de Zachtstekelige stuifzwam (*Lycoperdon molle*). De andere vijf waarnemingen in de 19e eeuw dateren uit 1830 en 1832. Daarbij worden twee maal het Gestreepte nestzwammetje (*Cyathus striatus*) genoemd, twee maal de bruinstekelige vorm van de parelstuifzwam (*Lycoperdon perlatum* var. *bonordonii*) en één keer de Oorlepelzwam (*Auriscalpium vulgare*). Alle zes meldingen komen uit de omgeving van Eelde-Glimmen. Van wie ze afkomstig zijn, is niet bekend. Ze zijn in de 80-er jaren ingevoerd aan de hand van herbariummateriaal in het Nationaal Herbarium te Leiden en Utrecht. Opvallend is dat bij nazoeken in het bestand bleek dat al deze waarnemingen in de maanden maart tot en met mei zijn gedaan. Genoemde soorten fructificeren in de herfst, maar de vruchtlichamen kunnen een langere tijd aanwezig blijven.

Tot 1960 blijft het aantal waarnemingen bijzonder klein, enkele tientallen tot honderden per jaar. Op grond daarvan kunnen we ons eigenlijk geen beeld vormen over de mycoflora van Drenthe in het verleden. Drenthe was destijds voor Nederlandse mycologen zo'n beetje het einde van de wereld en dus vrijwel terra incognita. Pas na 1970 zijn er jaarlijks meer dan 1000 meldingen geregistreerd, vooral door de start van het mycologische onderzoek vanuit het Biologisch Station te Wijster. De oprichting van de paddenstoelenwerkgroep in 1999 betekent een nieuwe mijlpaal. In de periode 2000-2007 zijn er veel meer waarnemingen gedaan dan in de twee voorafgaande eeuwen bij elkaar!

Tabel 2.

Het aantal geregistreerde waarnemingen van paddenstoelen in Drenthe van 1800 tot heden. *Toelichting. In de linkerkolom staan de waarnemingen per decade behalve voor de eerste periode (1800-1899) en de laatste periode (2000-2007). In de rechterkolom staat het aantal meldingen per jaar sinds de oprichting van de PWD in 1999.*

periode	Aantal	Jaar	Aantal
vòòr 1900	6	1999	12.071
1900-1910	18	2000	14.091
1910-1920	132	2001	9.345
1920-1930	49	2002	14.050
1930-1940	141	2003	10.581
1940-1950	310	2004	23.139
1950-1960	198	2005	24.670
1960-1970	2.638	2006	36.272
1970-1980	16.186	2007	38.621
1980-1990	40.723		
1990-2000	47.047		
2000-2007	170.769		

Een stapje terug en toch een sprong vooruit

Het ligt in de bedoeling om komend jaar een begin te maken met het schrijfwerk voor de Atlas van Drentse paddenstoelen. In dat overzichtswerk willen we onderscheid maken tussen recente en oudere gegevens, mede om veranderingen in verspreiding en zeldzaamheid van paddenstoelen te kunnen aantonen. Dat zal overigens nog niet meevallen gezien de verschillen in inventarisatie intensiteit en onderzoeksopzet in de loop der jaren. In de jaren 1970-1999 is veel veldwerk verricht vanuit het toenmalige Biologisch Station in Wijster. Daarbij zijn bepaalde gebieden en biotopen intensief onderzocht, andere helemaal niet.

De tijdsgrens voor recente gegevens wordt dan ook gelegd bij 1999, het jaar na de opheffing van het Biologisch Station en het jaar waarin de PWD werd opgericht en een begin

werd gemaakt met de systematische kartering van Drenthe. Tot nog toe hebben we steeds kaartjes afgedrukt die alle waarnemingen omvatten, maar het bestuur van de PWD heeft na ampel beraad besloten om voortaan niet het totale aantal soorten als uitgangspunt te nemen voor de beoordeling van de volledigheid van de inventarisatie, maar alleen waarnemingen vanaf 1 januari 1999. Dit betekent bijvoorbeeld dat sommige km-hokken die 'op niveau' werden beschouwd nu plotseling nul soorten hebben. Kennelijk zijn deze hokken na 1998 niet meer door mycologen bezocht. Het resultaat van deze beslissing is af te lezen uit een vergelijking tussen de representativiteitskaart op basis van alle waarnemingen (Fig. 2) en die op basis van waarnemingen vanaf 1999 (Fig. 3). In sommige voorheen 'goed bekende' gebieden verschijnen plotseling weer 'zwarte gaten'.

De gevolgen voor de volledigheid van onze inventarisatie zijn samengevat in tabel 3. Het aantal hokken op niveau neemt met ruim 300 af, ofwel met 10%. Dat valt dus eigenlijk reuze mee. Opvallend is vooral de stijging van het aantal slecht onderzochte hokken (4 of 5 lager dan verwachting) van 5 naar 80. Daar ligt nu dus een grote uitdaging voor alle veldmedewerkers. Een aantal van deze recent niet bezochte gebieden is dit jaar geselecteerd voor onze werkgroepexcursies. Sommige medewerkers zullen de nieuwe criteria als enigszins frustrerend ervaren, maar voor de presentatie van onze gegevens in boekvorm (zie elders in dit nummer) biedt deze aanpak grote voordelen, zoals:

- Conclusies die van belang zijn voor milieubeleid en natuurbeheer, bijvoorbeeld de ligging van mycologisch waardevolle terreinen, dienen gebaseerd te zijn op recente gegevens.
- Een vergelijking tussen de mycoflora vroeger en nu kan het beste gebaseerd worden op een vergelijking van km-hokken die zowel in het verleden als recent goed onderzocht zijn
- Met een representatieve inventarisatie van geheel Drenthe binnen een korte periode van circa 10 jaar leggen we een degelijke basis voor toekomstig mycologisch onderzoek.

Tabel 3.

Verschillen tussen aantal verwachte en gevonden soorten paddestoelen per km-hok gebaseerd op alle waarnemingen of alleen waarnemingen van 1999 tot en met 2007

Aantal klassen verschil	2007	%2007	2007	% 2007
	Alle gegevens	Alle gegevens	Vanaf 1999	Vanaf 1999
Volgens verwachting of hoger	1956	69	1672	59
1 lager dan verwachting	573	20	638	22
2 lager dan verwachting	212	8	234	8
3 lager dan verwachting	97	3	219	8
4 lager dan verwachting	4	>>1	68	2
5 lager dan verwachting	1	>>1	12	>1

Urgentiekaart

In de vorige nieuwsbrief zijn kaartjes opgenomen met de aantallen goed en slecht onderzochte km-hokken binnen de Drentse uurhokken (5 x 5 km-hokken) (Arnolds & Enzlin, 2007, figuur 4A, B). Deze geven een duidelijk beeld van de delen van Drenthe die nog onze bijzondere aandacht vragen. Het afgelopen jaar zijn door het bestuur van de PWD de criteria aangescherpt waaraan een goed onderzocht atlasblok minimaal moet voldoen. Deze zijn nu:

- Minimaal de helft van het aantal km-hokken binnen het uurhok moet op niveau zijn
- Bij de overige km-hokken mag maximaal maximaal 1 klasse verschil bestaan ten opzichte van de verwachting
- Er mogen geen hokken zijn zonder soorten.

Op basis van de laatste twee criteria is een urgentiekaart gemaakt (Fig. 4). Daarin is te zien welke km-hokken nog niet aan bovenstaande criteria voldoen. Dat zijn dus de hokken waar komend jaar speciale aandacht aan gegeven moet worden. In totaal gaat het om 564 km-hokken, waarvan 323 hokken zonder waarnemingen. Vooral in de omgeving van Emmen en Coevorden en in het uiterste noordwesten zijn grotere gebieden nog onvoldoende onderzocht.

Op naar de atlas

Nu het veldwerk zo goed vordert, worden ook de plannen om de resultaten in boekvorm te presenteren steeds concreter. Er is een voorlopige indeling in hoofdstukken opgesteld en Rob Chrispijn heeft al een proeftekst gemaakt voor paddenstoelen in sparrenbossen. Naar verwachting kan het veldwerk voor de atlas in het najaar van 2009 worden afgerond, maar het schrijfwerk kan al aanmerkelijk eerder beginnen.

Bij wijze van oefening voor het 'echte' werk ten behoeve van de paddestoelenatlas worden de gegevens in ons bestand nu gebruikt voor twee projecten: Natuur in Drenthe en de inventarisatie van WAV gebieden. Elders in deze nieuwsbrief is daarover meer te lezen. Deze projecten leveren het nodige 'programmeerwerk' op. Echt programmeren is het niet, maar het gaat om selecties maken, groeperen van gegevens en het omzetten daarvan naar leesbare en overzichtelijke teksten en kaartjes. Leuk en nuttig werk, maar het kost veel tijd.

Literatuur

- Arnolds, E. & R. Enzlin. 2006. Over volledigheid en representativiteit van de paddenstoelenkartering in Drenthe. *Coolia* 49: 125-134.
- Arnolds, E. & R. Enzlin, 2007. Een grote sprong voorwaarts. Nieuwsbrief Paddestoelenwerkgroep Drenthe 8: 7-16.

Nederlandse Mycologische Vereniging (NMV) 100 jaar

Ter gelegenheid van het eeuwfeest van de NMV wordt op 18 en 19 oktober een voor iedereen toegankelijk paddenstoelenevenement georganiseerd op landgoed Hoekelum te Ede. Centraal staat een grote paddenstoelententoonstelling. Daarnaast zijn er tal van andere activiteiten. Zo is er is een doorlopend programma van lezingen en worden in de omgeving korte excursies gehouden. Kunstenaars tonen er hun werk, geïnspireerd op paddenstoelen, een plantendokter geeft advies over plantenziekten, enzovoorts. Er is een speciaal programma voor kinderen.

Op 4 oktober zijn er door het hele land 31 publieksexcursies, waarvan drie in Drenthe onder leiding van leden van de Paddenstoelen Werkgroep Drenthe. De excursies beginnen om 13 uur en duren ongeveer twee uur. De plaatsen zijn:

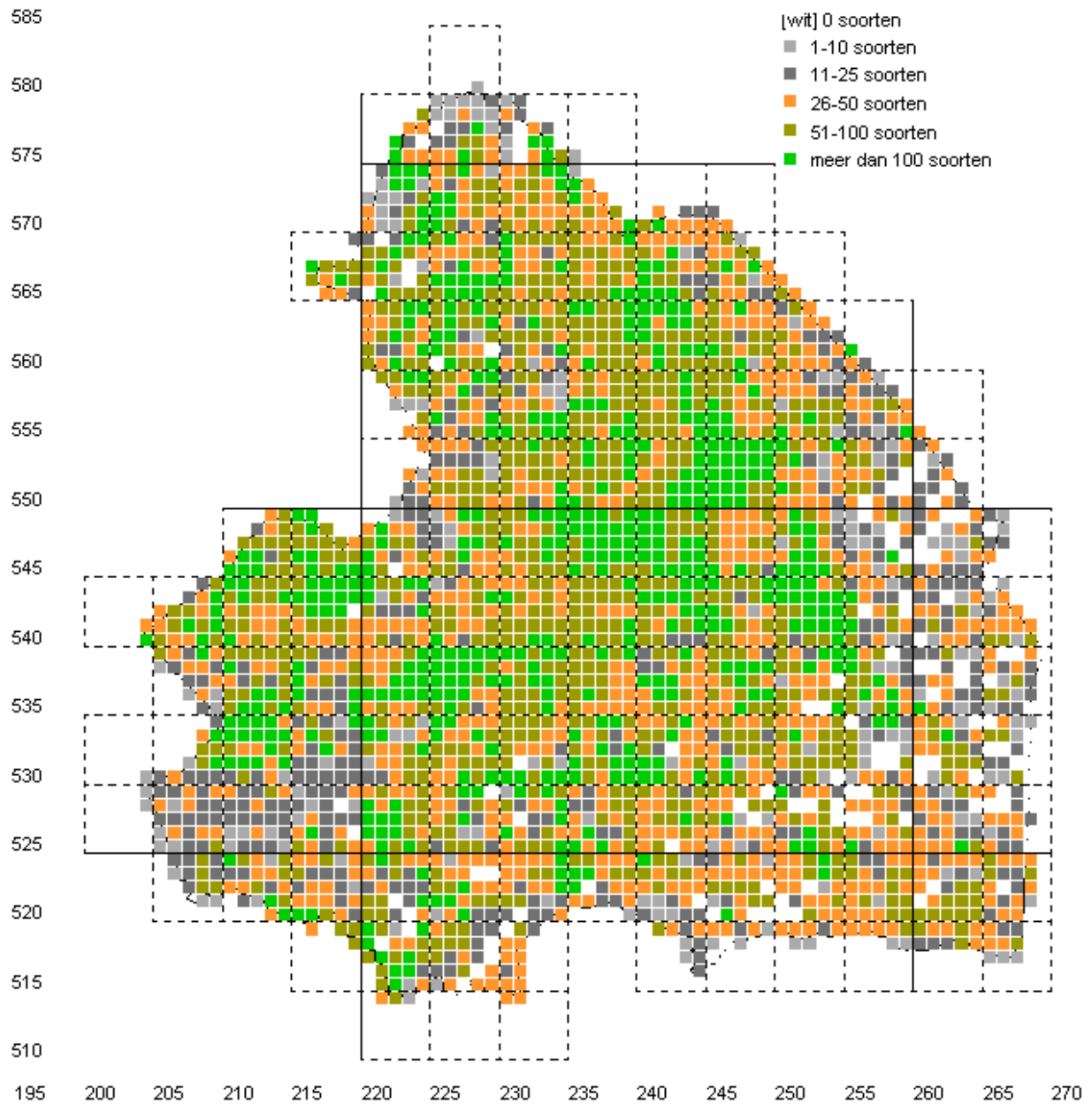
Boswachterij Ruinen. Verzamelen bij bedrijfsgebouw van Staatsbosbeheer aan de Ruinerweg Leiding: Bernhard de Vries

Boswachterij Hooghalen. Verzamelen op het parkeerterrein van het Herinneringscentrum Kamp Westerbork aan Oosthalen. Leiding: Eef Arnolds

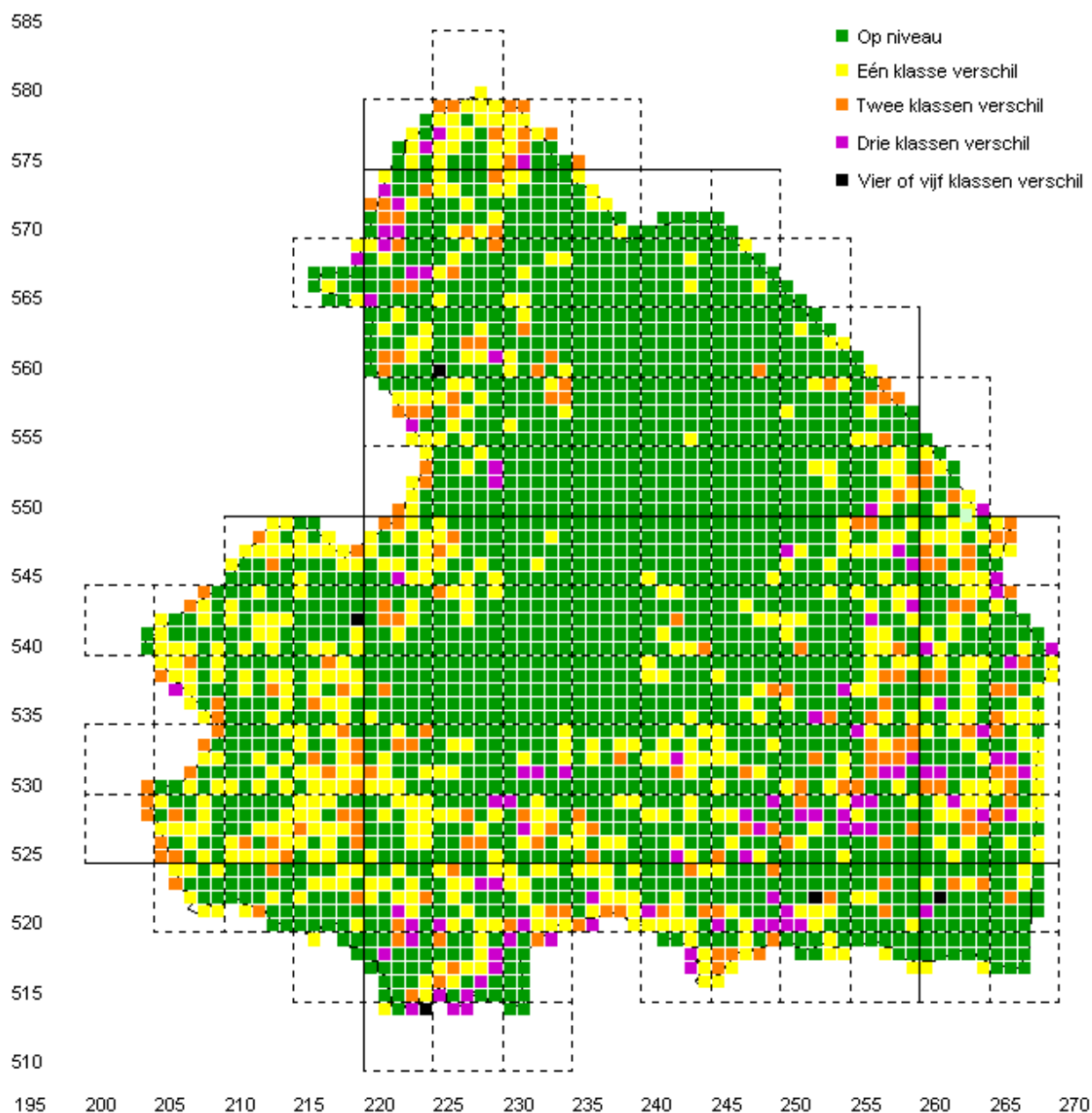
Mensingebos bij Roden. Verzamelen op parkeerterrein tegenover sportvelden van V.V. Roden aan de Norgerweg. Leiding: Cees Koelewijn

Kijk voor meer informatie op de website www.mycologen.nl/jubileum.

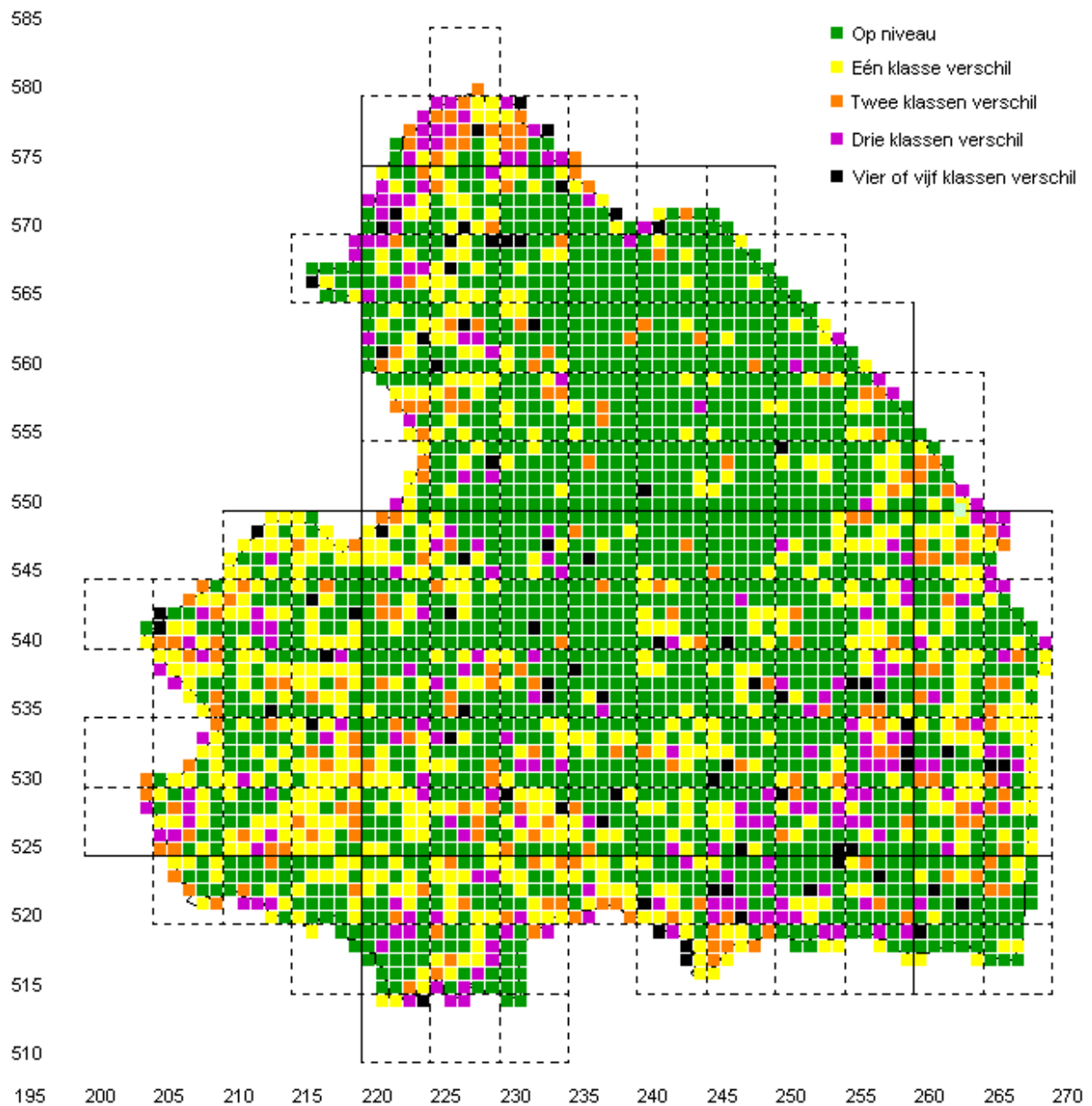
Figuur 1. Aantal soorten per km-hok in Drenthe gebaseerd op alle waarnemingen
Stand van zaken 1 juni 2008

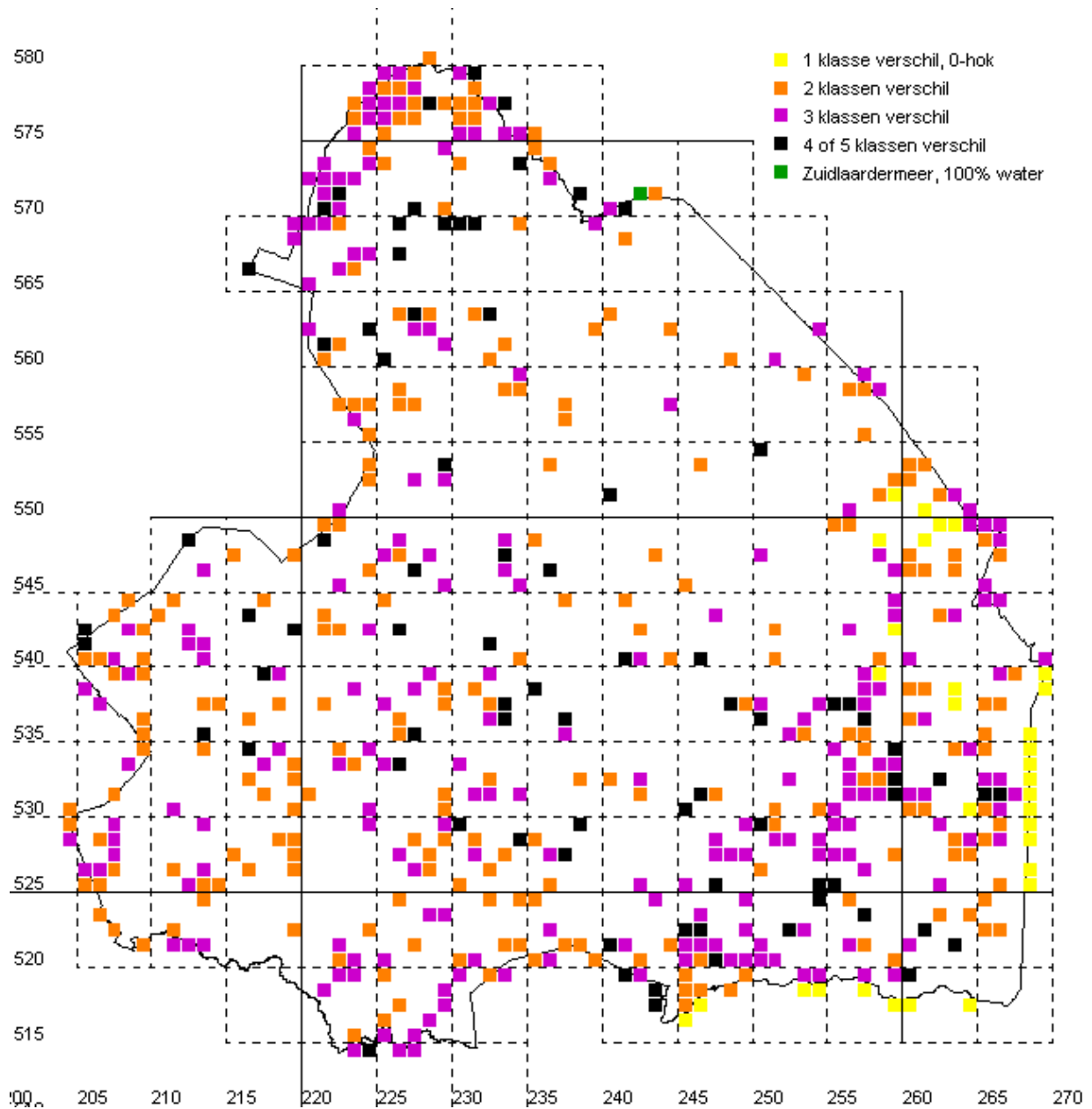
Figuur 2. Representativiteitskaart.
Vershil tussen het aantal verwachte en gevonden soorten paddestoelen per
km-hok gebaseerd op alle waarnemingen
Stand van zaken 1 juni 2008

Figuur 3. Nieuwe representativiteitskaart.
Het verschil tussen het aantal verwachte en gevonden soorten paddestoelen
per km-hok gebaseerd op recente waarnemingen (1999-2007).
 Stand van zaken 1 juni 2008

Figuur 4. Urgentiekaart
Km-hokken in Drenthe die bij inventarisaties voorrang verdienen
Stand van zaken 1 juni 2008

TOEPASSINGEN VAN PADDENSTOELENGEGEVENS IN HET DRENTSE NATUUR- EN MILIEUBELEID

Eef Arnolds

Onze paddenstoelenwerkgroep bestaat uit vrijwilligers die zich ten doel hebben gesteld om de mycoflora van Drenthe in kaart te brengen. We doen dit werk in de eerste plaats vanwege het plezier dat we aan paddenstoelen beleven, hun vormenrijkdom, kleurenpracht en onverwachte verschijning, de verrassingen op elke excursie, het genoegen van samen buiten zijn. Maar daarnaast worden we gedreven door bezorgdheid over de toekomst van veel paddenstoelen en van de biotopen die ze bewonen. We hopen daarom dat natuurbeheerders meer aandacht aan de dag leggen voor paddenstoelen en zich meer inspanningen getroosten om bijzondere standplaatsen te behouden of gunstige milieuvorwaarden te scheppen. Met andere woorden: we willen graag dat er met onze gegevens in die zin ook werkelijk iets gedaan wordt.

Dat blijkt in praktijk een moeilijke zaak. Zelfs het bestaan van een officiële Rode lijst van paddenstoelen heeft nauwelijks geleid tot meer inspanningen ten behoeve van deze groep. Ook in Drenthe is er tot nu toe weinig van belangstelling voor onze karteringen te merken. Maar toch gaan onze activiteiten niet geheel ongemerkt voorbij, want dit jaar zijn er in Drenthe drie officiële projecten gestart waarbij verspreidingsgegevens van paddenstoelen een belangrijke rol spelen. Ik zal deze projecten hier kort voorstellen. Bij de uitvoering van deze werkzaamheden is assistentie van onze bestandsbeheerder, Roeland Enzlin, onontbeerlijk.

Paddenstoelen in het Drents-Friese Wold

In het Nationaal Park Het Drents-Friese Wold staan in het beheersplan grote ingrepen gepland zoals het kappen van bossen en het omvormen van naaldbossen met uitheemse boomsoorten. De uitvoering van een deel van deze plannen heeft geleid tot protesten onder de regionale bevolking, die onder andere via actiegroep De Woudreus de media bereiken. Het zijn echter niet alleen omwonenden die zich zorgen maken over deze ontwikkelingen, maar ook mycologen en bryologen (mossenskundigen) die waardevolle bospercelen zien verdwijnen zonder dat de beheerders zich van die waarden bewust zijn.

Mede naar aanleiding hiervan heeft het bestuur van het Nationaal Park besloten om de PWD een onderzoekopdracht te geven om vindplaatsen van Rode-lijstsoorten en andere zeldzame paddenstoelen binnen het Drents-Friese Wold in kaart te brengen. Voor deze inventarisatie zijn drie jaren uitgetrokken, te beginnen in de komende herfst. In de loop van de jaren zijn er door de PWD natuurlijk al heel wat mycologische gegevens uit dit gebied bijeen gebracht, maar deze zijn vrijwel allemaal verzameld op basis van km-hokken. Dat is veel te grof voor het aanwijzen van mycologisch waardevolle kernen of het plannen van beheersmaatregelen. Daarom worden ten behoeve van deze inventarisatie de vindplaatsen van bijzondere soorten vastgelegd met GPS apparatuur op ongeveer 10 meter nauwkeurig (zie ook onderstaand kader). Het veldwerk voor dit project wordt gecoördineerd door Rob Chrispijn die in Vledderveen aan de rand van het Nationale Park woont.

WAV-gebieden

In het kader van de Wet Ammoniak en Veehouderij kunnen aan veeteeltbedrijven beperkingen worden opgelegd als ze binnen een bepaalde afstand van natuurgebieden liggen met het doel om schade door ammoniak, afkomstig uit organische mest, te verminderen. Voor natuurgebieden en bossen kleiner dan 50 ha stelt de wet dat beperkingen alleen kunnen worden opgelegd als het gaat om terreinen met grote natuurwaarden. Deze natuurwaarden worden uitgedrukt in het aantal Rode-lijstsoorten dat gevoelig is voor verzuring of vermesting. Aangezien er van paddenstoelen een officiële Rode lijst bestaat, tellen ze volledig

mee bij het bepalen van de natuurwaarden. Daarom hebben sommige provincies, die belast zijn met de uitvoering van de WAV, al inventarisaties laten uitvoeren van gevoelige paddenstoelen in daarvoor in aanmerking komende gebieden. Rob Chrispijn en ik hebben zulke inventarisaties uitgevoerd in Overijssel en Noord-Brabant en daaruit is gebleken dat paddenstoelen zeer belangrijk zijn voor het vaststellen van natuurwaarden in WAV-gebieden, in het bijzonder in bossen. Dit jaar heeft ook de provincie Drenthe een lijst opgesteld van gebieden waarvan nadere gegevens over gevoelige soorten gewenst zijn. Momenteel voer ik in opdracht van de provincie een vooronderzoek uit om op grond van ons waarnemingenbestand aan te geven van welke WAV-gebieden reeds voldoende mycologische gegevens bekend zijn. In terreinen waarvan onvoldoende gegevens voorhanden zijn zullen naar verwachting de komende herfst nadere inventarisaties van doelsoorten plaats vinden.

Ook bij dit project is een handicap dat onze inventarisaties gebaseerd zijn op kilometerhokken. Vaak valt niet na te gaan of waarnemingen van bepaalde soorten binnen de door de provincie omgrensde gebieden vallen of daarbuiten. Wederom blijkt dat het nauwkeuriger noteren van vindplaatsen van bijzondere soorten de moeite waard is (zie kader).

Natuur in Drenthe-2

In 1992 werd door de provincie Drenthe het rapport 'Natuur in Drenthe' gepubliceerd, waarin een balans wordt opgemaakt over de in de provincie aanwezige natuurwaarden en waarin ontwikkelingen, kansen en bedreigingen worden gesignaleerd. In dit rapport werd vanuit het Biologisch Station te Wijster een vrij bescheiden bijdrage geleverd voor zover het paddenstoelen betrof. De provincie wil in het komende jaar opnieuw een dergelijke 'natuurbalans' opmaken en daarbij weer aandacht besteden aan paddenstoelen. Zelfs wat uitgebreider dan de vorige keer omdat de kennis over de Drentse mycoflora door later onderzoek vanuit het Biologisch Station en door de activiteiten van de PWD enorm is toegenomen. Ik zal de mycologische teksten voor dit rapport te verzorgen. Een mooie kans om paddenstoelen bij beleidsmakers opnieuw onder de aandacht te brengen!

Een nieuwe Rode lijst

De Nederlandse Mycologische Vereniging heeft van het ministerie van LNV opdracht gekregen om dit jaar een nieuwe Rode lijst van paddenstoelen op te stellen. De vorige lijst dateert van 1996. Het betreft weliswaar geen specifiek Drents project, maar recente karteringsgegevens zijn wel essentieel voor het trekken van conclusies over voor- of achteruitgang van soorten. De gegevens die door de PWD zijn verzameld worden ook op deze wijze dus nuttig gebruikt. Het verschijnen van een herziene Rode lijst zal stellig een impuls geven aan de belangstelling van natuurbeheerders en beleidsmakers voor paddenstoelen.

Een kilometerhok is ook niet alles

De Drentse paddenstoelenkartering is sterk gericht op de inventarisatie van kilometerhokken. Dat is in Nederland een algemeen aanvaard niveau voor het verzamelen van verspreidingsgegevens. Deze schaal is uitstekend geschikt voor het vervaardigen van verspreidingskaarten en voor het analyseren van veranderingen in patronen en zeldzaamheid. Maar hij is te grof voor andere toepassingen, zoals het aangeven en beschermen van waardevolle vindplaatsen en het plannen van beheersingrepen. Daarom is het van groot belang om van bijzondere soorten, bijvoorbeeld alle soorten van de Rode lijst, tijdens veldwerk een nauwkeuriger plaatsaanduiding te geven. Hiervoor is ruimte gemaakt op de achterzijde van de Drentse streeplijsten, maar daarvan wordt door waarnemers nog veel te weinig gebruik gemaakt. Aan de hand van een topografische kaart kan een vindplaats doorgaans op een hectare nauwkeurig worden aangegeven (één decimaal achter de km-coördinaten). Met GPS apparatuur is een nauwkeurigheid van 10 meter haalbaar (twee decimalen achter de km-coördinaten).

DE EXCURSIES VAN DE PWD IN 2007

Eef Arnolds, Rob Chrispijn, Roeland Enzlin, Cees koelewijn en Bernhard de Vries

Bij alle excursies wordt een lijstje gegeven van maximaal 10 meest bijzondere soorten die opgenomen zijn in de Rode lijst van kwetsbare en bedreigde paddenstoelen, of die in Nederland of Drenthe zeldzaam zijn.

Categorieën van de Rode Lijst:		
GE = Gevoelig	KW= Kwetsbaar	BE = Bedreigd
EB = Ernstig bedreigd	VN= Verdwenen (niet gevonden sinds 1975)	
* = (Regionaal) zeldzaam, niet op Rode Lijst		

20 augustus. Bossen bij Hollandscheveld

Bernhard de Vries

Het was de eerste keer dat we (10 personen) elkaar weer ontmoetten na de zomer. Het regende en dat is in een ex-vervenersdorp toch wat triest. De dikke beuken bij de oude kerk boden weinig beschutting maar tussen het gras vonden we Roze pronkridder (*Calocera carnea*) en Violetgroene russula (*Russula ionochlora*) en dat geeft de excursieganger moed voor het nieuwe seizoen. Enkele kilometers zuidwaarts doken we de bossen in bij Zuideropgaande. Een gemengd bos bleek 104 soorten te huisvesten. Met name het steile en diepe sloottalud bleek rijk aan mycorrhizafungi. Russula was present met 14 taxa. Eef was met een groep een minder fraai bosje ingedoken en moest het met een opbrengst van 55 soorten doen.

's Middags was een bos naast een bungalowpark aan de beurt. Ook hier was een diep sloottalud het beste deel met o.a. Hanekam (*Cantharellus cibarius*) en Gele stekelzwam (*Hydnum repandum*). De vraag is hoe lang die het daar volhouden, want niet ver van deze plek liggen bulten tuinafval van alle aangrenzende bungalowtuintjes; genoeg compost om de VAM jaloers te maken. Westelijk van dit park vond Eef in twee naburige hokken langs de Kerkhoflaan respectievelijk 46 en 120 soorten. Het laatste aantal kon worden gehaald mede dankzij een mycologisch zeer rijk schelpenfietspad. Hier groeiden veertien soorten vezelkoppen waaronder zeldzaamheden als de Rossige vezelkop, Sombere knobbspoor-vezelkop, Bleeksteelvezelkop en Forse vezelkop. Andere bijzondere soorten waren o.a. Oranje eikegordijnzwam (*Cortinarius helveolus*) en Fijngegordelde melkzwam. Evenals bij het bungalowpark stonden er Kleine trompetzwam en Purpersnedemycena, beide volgens de Rode lijst ernstig bedreigd. Het totale soortenaantal benaderde de 200, waaronder 31 soorten van de Rode lijst. Een betere start van het seizoen kan men zich nauwelijks wensen!

Bijzondere vondsten (31 Rode-lijstsoorten) o.a.:

Bleeksteelvezelkop	BE	Inocybe albovelutipes
Rossige vezelkop	GE	Inocybe bresadolae
Sombere knobbspoorvezelkop	GE	Inocybe glabrodisca
Forse vezelkop	KW	Inocybe oblectabilis
Fijngegordelde melkzwam	BE	Lactarius insulsus
Purpersnedemycena	EB	Mycena pelianthina
Zeemkleurig hazeoor	BE	Otidea alutacea
Kleine trompetzwam	EB	Pseudocraterellus undulatus
Gewolkte russula	BE	Russula brunneoviolacea

27 augustus. Sleenerzand

Eef Arnolds

Het Sleenerzand is een van de meest afwisselende boswachterijen in Drenthe met dennenbossen die deels nog schraal zijn, oude sparrenopstanden, plukjes loofbos,

heiderelicten en door bos omsloten veentjes. We bewandelden zes kilometerhokken ten zuiden van Schoonoord, waarvan nog niet veel soorten bekend waren. Allerlei typische naaldbossoorten lieten nog verstek gaan omdat die later in het jaar fructificeren, maar door voldoende nattigheid was er toch genoeg te vinden, hetgeen blijkt uit de totaalscore van 159 soorten. Het aandeel Rode-lijstsoorten is met 28 soorten hoog. De meeste daarvan zijn mycorrhizapaddenstoelen van voedselarme omstandigheden, zoals de Olijfplaatgordijnzwam (*Cortinarius scaurus*), Holsteelboleet (*Boletinus cavipes*) en Appelrussula. Van de Korrelige en Stekelige hertentruffel kon het verschil in structuur van de buitenwand fraai worden gedemonstreerd in doorsneden van opgegraven vruchtlichamen, geparasiteerd door de Zwarte truffelknotszwam (*Cordyceps ophioglossoides*). Zonder die boosdoener zouden we hertentruffels alleen te zien krijgen als we een decimeter in de grond gaan graven. Een onmogelijke vorm van inventariseren. De genoemde soorten zijn in Drenthe aan herstel bezig. Dat geldt ook voor de Forse melkzwam die dit jaar opvallend vaak gevonden werd. De wetenschappelijke naam *Lactarius trivialis* duidt op zijn algemene voorkomen, maar dat geldt voor Scandinavische sparrenbossen. In Nederland is deze soort altijd schaars geweest. Het lijkt er op dat hij het nu pas in ouder wordende, mosrijke sparrenbossen naar z'n zin gaat krijgen. Jammer dat sparrenopstanden bij bosbeheerders recent in ongenade gevallen zijn...

Ook de houtzwammen lieten zich in het Sleenerzand niet onbetuigd. De Stinkzwavelkop en Ongesteelde krulzoom werden in de jaren tachtig en negentig nauwelijks meer in Drenthe gezien, maar lijken nu terug van weg geweest, al zijn het nog steeds vondsten met een hoog jubelgehalte. De bestrijding van verzuring is hier ongetwijfeld debet aan.

Bijzondere vondsten (28 Rode-lijstsoorten) o.a.:

Compostcollybia	GE	Collybia luxurians
Korrelige hertentruffel	EB	Elaphomyces granulatus
Stekelige hertentruffel	BE	Elaphomyces muricatus
Vaaloranje melkzwam	GE	Lactarius hemicyaneus
Forse melkzwam	EB	Lactarius trivialis
Ongesteelde krulzoom	BE	Paxillus panuoides
Stinkzwavelkop	BE	Psilocybe radicata
Appelrussula	BE	Russula paludosa
Geringd donsvoetje	GE	Tubaria confragosa

3 september. Berkenheugel

Rob Chrispijn

We begonnen in een hok aan de noordkant van Diever en verbaasden ons al gauw over de paddenstoelenrijkdom in de berm van de weg naar Wateren. Achteraf bleek dat we in een voormalig proefvlak van Peter Jan Keizer verzeild waren geraakt, uit de tijd dat hij onderzoek deed naar de mycoflora in bermen. Nou, die was hier dik in orde, getuige een kieskeurige soort als Kleine trompetzwam die hier op twee plekken groeide. Is deze trompetzwam een schraalhans, er stonden ook liefhebbers van meer basische omstandigheden, zoals de Franjevezelkop en de Amandelvezelkop (*Inocybe hirtella*). In het bos ontdekten we een plek waar in het verleden een vijver was gegraven. Op de beboste zandwallen er om heen vonden we de Hanekam (*Cantharellus cibarius*) en de Porfieramanië. Het aantal Rode-lijstsoorten in dit km hok bedroeg 19 op een totaal van 124 soorten. Eef haalde met zijn groep rond het Openluchtmuseum nog wat meer soorten met als uitschieter een brandplek waar de Zwarte brandplekbekkerzwam groeide, een soort die in het Overzicht vermeld staat als uitgestorven.

s' Middags trokken we gezamenlijk naar de oostkant van het Drents Friese Wold, ter hoogte van Geeuwenbrug. Hier hebben we twee km-hokken bezocht, waarvan een deel bestond uit fraai Kraaiheide-dennenbos, afgewisseld met zandige stukjes langs voetpaden. De Appelrussula kwam vrij algemeen bij den voor en op een schraal, zandig stuk stonden de Narcisamanië (*Amanita gemmata*) en de Roze spijkerzwam (*Gomphidius roseus*) bij

Koerienboleet (*Suillus bovinus*). De grootste verrassing vormde de Grote aardster die Anneke vond in het middendeel van de brede zandweg die vanaf de camping naar het noorden loopt. Langs het schelpenfietspad in het noordelijk gelegen km-hok werd zowaar een tweede vondst gedaan van deze bedreigde aardster. Hier stond ook de Dwergkoraalzwam. In de hokken werden respectievelijk 79 en 96 soorten genoteerd, in ieder hok 10 Rode-lijstsoorten.

Bijzondere vondsten (30 Rode-lijstsoorten), o.a.

Porfieramaniet	BE	Amanita porphyria
Papilkorstzwam	GE	Dacryobolus karstenii
Grote aardster	BE	Geastrum pectinatum
Franjevezelkop	GE	Inocybe appendiculata
Zwarte brandplekbekerszwam	VN	Peziza anthracina
Kleine trompetzwam	EB	Pseudocraterellus undulatus
Groot moskussentje	KW	Pulvinula convexella
Dwergkoraalzwam	GE	Ramaria myceliosa
Appelrussula	BE	Russula paludosa
Bleek pelsbekertje	KW	Trichophaea woolhopeia

9 september. Evertsbos oftewel Landgoed ter Borg

Roeland Enzlin

Motto: Help, de excursieleider wil weg!

Met een klein clubje konden we pas uit Anloo vertrekken, nadat we met enige verbazing en een russula in de hand een megalange stoet Rolls Royces voorbij hadden zien rijden. Via een off-the-road route bereikten we het voor mij als Evertsbos bekend staande bos. Al lang op niveau volgens de representativiteits-kaart, maar op 6 soorten na allemaal waarnemingen van meer dan 25 jaar geleden. Vanaf het parkeerplaatsje bij het Galgenwanderingveen liepen we richting het schelpenfietspad van Eext naar Anloo. De eerste zwammen meldden zich aan waarvan tig exemplaren van de Kaneelboleet de leukste waren.

Bij het fietspad stonden veel paddestoelen. Niet zomaar paddestoelen, maar leuke soorten en in grote aantallen. Veel vezelkoppen (15 soorten in totaal!), hertenzwammen (5 soorten), parasolzwammen (5 soorten), noem maar op. Ongeveer drie uur en 100-den foto's later waren we niet meer dan zo'n 200 meter opgeschoten. Onder de nadeterminaties van meegenomen materiaal van dit kleine stukje berm bleek nog een grote verrassing te zitten. Eén van de grote Vaalhoeden bleek sterk dextrinoïde sporen (roodverkleurend in jodium) te bezitten en samen met een aantal andere kenmerken moest dit *Hebeloma aestivale* zijn. Een soort die niet in de Standaardlijst staat en ook nog niet aangemeld was als nieuwe soort voor Nederland. Eef vertelde me later dat ook hij deze soort inmiddels had gevonden.

De eerste afvallers gingen naar huis, moe van de vele paddestoelen. Ook ik had het met vier volle vakjesdozen wel gehad, maar op aandringen van één deelneemster gingen we door onder het mom: 'Nooit genoeg geïnventariseerd!'. Weer langs een schelpenfietspad met vele zwammen. Hazenoren, aardsterren, vezelkoppen en gordijnzwammen vlogen voorbij. De lijst werd alsmaar langer. Vlak voordat we echt op de terugweg gingen, werd nog een zeer fraaie groep Bruinschubbige gordijnzwammen gevonden. Een eindje daar vandaan stonden donkere, vlekkerighoedige berkenboleten, de Bonte berkenboleet (*Leccinum variicolor*). Naast deze boleten stonden twee Taailing-achtige paddestoeltjes die ik niet kende. Ik dacht dat het wel eens zou kunnen gaan om de Takjesstinktaailing (*Micromphale foetidum*), vanwege de rotte koollucht. Thuis kwam ik al vrij snel op *Collybia brassicolens*, een soort die nog maar net uit Nederland bekend was! Een heel mooie afsluiting van een fantastische excursie met in totaal 212 soorten.

Bijzondere vondsten (22 Rode-lijstsoorten) o.a.:

	*	Collybia brassicolens
Bruinschubbige gordijnzwam	BE	Cortinarius pholideus

Korrelige hertentruffel	EB	Elaphomyces granulatus
	*	Hebeloma aestivale
Roodgrijze melkzwam	KW	Lactarius vietus
Gordijnparasolzwam	BE	Lepiota cortinarius
Zeemkleurig hazenoer	BE	Otidea alutacea
Varkensoor	BE	Otidea onotica
Verborgten hertenzwam	KW	Pluteus exiguus

17 september 2007. Peize en omstreken

Cees Koelewijn

We begonnen de dag met een elftal en sloten hem af met drie mensen. Tussendoor werd er flink op los gescoord. De inventarisatie begon langs de provinciale weg tussen Peize en Groningen. Naast de Grootsporige champignon troffen we er de Kaneelboleet aan. De laatste zien we steeds meer en volgens mij was 2007 een topjaar. Eenmaal van deze weg af gingen we richting Roderwolde. Wat achteraf stond een huis met een flinke oprijlaan. Weliswaar privé terrein maar onze aanwezigheid was vast en zeker voor de bewoner niet bezwaarlijk. Een fraai gutterende Eikenweerschijnzwam, in Drenthe uiterst zeldzaam, was een mooi object voor de fotografen. We waren halverwege de laan toen we plotseling een hevig gegrom hoorden dat zich vanaf het huis in onze richting begaf. Het bleek een enorme Argentijnse vechthond te zijn. We besloten Henk Pras als oudste op te offeren en stuurden hem op het gevaarte af. Mocht het misgaan, dan zat er genoeg taai vlees aan hem om de hond een tijdje bezig te houden en konden wij ons schielijk terugtrekken. Gelukkig verscheen het baasje in beeld en hij had het beest redelijk onder controle. We lieten hem enkele mooie vondsten zien en daar was hij zo verrukt over dat we nog even verder mochten kijken, als we maar niet te dicht bij zijn huis kwamen.

We bezochten vervolgens een bosje in een ander hok en troffen bij de ingang de ernstig bedreigde Kleine trompetzwam. In het bosje werden geen bijzondere waarnemingen gedaan maar daarbuiten zagen we nog een fotogenieke Toefige labyrintzwam (*Abortiporus biennis*). De Vaalroze parasolzwam (*Lepiota subincarnata*) mocht ook gezien worden. Na de ochtendsessie hielden enkelen het voor gezien en toen er minder werd gescoord en het weer verslechterde werd ik nog slechts vergezeld door Immy en Henk. Gezien de trieste weersomstandigheden besloten we een daarbij behorend terrein te bezoeken en dat werd dus het kerkhof van Peize. Naast tien soorten russula's zagen we wederom de Kaneelboleet met wel dertig exemplaren. De vondst van de dag was een klein stinkertje, namelijk de Levertraanzwam en dan ook nog eens de zeer zeldzame variëteit *latifolia*. Slechts één keer eerder vond ik deze paddenstoel, ook met Henk, in de buurt van het Noordsche veld.

Bijzondere vondsten (9 Rode-lijstsoorten):

Grootsporige champignon	KW	Agaricus macrosporus
Hanekam	KW	Cantharellus cibarius
Oranje eikegordijnzwam	GE	Cortinarius helveolus
Amandelvezelkop	KW	Inocybe hirtella
Eikenweerschijnzwam	BE	Inonotus dryadeus
Kaneelboleet	BE	Gyroporus castaneus
Levertraanzwam	KW	Macrocyttidia cucumis var. latifolia
Roze peutermycena	KW	Mycena smithiana
Kleine trompetzwam	EB	Pseudocraterellus undulatus

24 september. Omgeving Havelte

Rob Chrispijn

De omgeving van Havelte is mycologisch relatief goed bekend, maar in het Uffelterzand was nog een stuk dat weinig bezocht was. Het bestond deels uit begroeid geraakt stuifzand en hier deden we onze aardigste vondsten. Dit is een geschikt biotoop voor Narcisamaniet (*Amanita*

gemmata), Tolzwam (*Coltricia perennis*) en Okerkleurige vezeltruffel (*Rhizopogon luteolus*). Andere Rode-lijstsoorten die we hier aantreffen waren de Smakelijke melkzwam (*Lactarius deliciosus*) en de Roodgrijze melkzwam (*L. vietus*). Laatstgenoemde groeide in een piepklein dal waar enkele berken stonden. De groep onder leiding van Eef had het erg naar haar zin bij Overcinge waar de laanbermen en bosranden 130 taxa opleverden. Daaronder aardige vondsten als het Schaapje en de ernstig bedreigde Purpersnedemycena. Ook werden er twee weinig alledaagse franjehoeden gevonden: de Kleinsporige franjehoed (*Psathyrella laevissima*) en de Roodsneefranjehoed (*P. pseudocorrugis*).

Er waren voldoende deelnemers om ook 's middags de groep te splitsen. Het deel dat koos voor bermen en bosjes bij Busselte moest aanvankelijk genoegen nemen met voornamelijk ruderaal soorten, zoals breeksteeltjes en schijnridders. Toch had het schelpenfietspad ook nog interessante vezelkoppen in de aanbieding; behalve de te verwachten Amandelvezelkop (*Inocybe hirtella*) de veel minder voorkomende Gele pelargoniumvezelkop (*I. pelargonium*). De klapper kwam aan het eind van het pad, net in een volgend hok. Tussen brandnetels vonden we in de buurt van wat Gekraagde aardsterren een groep parasolzwammen met bruinige tot paarsbruine hoed; vooral de jonge exemplaren waren heel donker. Dat zag er interessant uit en ieder raakte in een opgewonden stemming, terwijl de fotografen zich verdrongen rond de 5 à 6 cm grote paddenstoeltjes. Dat er digitaal nog iets vastgelegd kon worden, is een triomf der techniek te noemen, want inmiddels was het bijna aardedonker geworden. De lucht die er in de loop van de middag steeds dreigender was gaan uitzien, begon nu dikke regendruppels te produceren. Snel werden wat paddenstoelen in doosjes gestopt en in draf ging het terug naar de auto's. Thuis kwam de ontknoping: de zeldzame Purperbruine parasolzwam, nieuw voor Drenthe. Nog groter was de verrassing dat in het halfduister van dezelfde plek een lichter roze gekleurd paddenstoeltje met een bepoederde hoed in het doosje was beland: De Roze poederparasol, ook nieuw voor Drenthe! Beide soorten zijn kenmerkend voor bossen op kalkrijke klei, bijvoorbeeld in Zuid-Limburg en langs de rivieren. Het is voor ons een raadsel wat er bij Busselte met de bodem is gebeurd waardoor deze zeldzaamheden samen op één vierkante meter zijn beland.

In totaal werden deze excursie 42 Rode-lijstsoorten genoteerd, een record voor een PWD-excursie en opnieuw een bewijs voor de enorme mycologische kwaliteiten van het gebied rond Havelte.

Bijzondere vondsten (42 Rode-lijstsoorten) o.a.

Porfieramaniet	BE	Amanita porhyria
Roze poederparasol	GE	Cystolepiota moelleri
Baardige melkzwam	KW	Lactarius torminosus
Vaaloranje melkzwam	GE	Lactarius quieticolor
Schaapje	KW	Lactarius vellereus
Purperbruine parasolzwam	*	Lepiota fuscovinacea
Purpersnedemycena	EB	Mycena pelianthina
Holsteelfranjehoed	VN	Psathyrella casca
Kruidveertje	KW	Pterula multifida

30 september. Boswachterij Schoonlo

Eef Arnolds

Van het Ellerts Veld, waar indertijd reuzen met zwerfkeien in de eindeloze heide voetbalden, is weinig over. De wildernis is voorgoed getemd. Behalve boerenbedrijven ligt er nu de ordelijke boswachterij Schoonlo, doorsneden door keurige, rechte zandwegen. Alleen heideveldje De Tweelingen herinnert nog aan het rijk van Ellert en Brammert.

Met een mens of twintig inventariseerden we vier kilometerhokken aan de noord- en zuidrand van de boswachterij. Dat september weer eens ouderwets nat was, konden we merken. Niet alleen stond het bos vol paddenstoelen, maar de waterstand was zo gestegen dat

één groep op de terugweg voor de lunch tot de enkels door het water moest waden. Het schoeisel van velen was daarop niet berekend. Aanvankelijke voorzichtigheid bij de oversteek van deze plas maakte al spoedig plaats voor baldadige nonchalance.

Onder de 173 soorten tellen we 25 Rode-lijstsoorten. Een van de hoogtepunten deed zich voor op een stapel sparrenstammen die om onduidelijke redenen in het bos waren achter gebleven. Het zaagvlak van een aantal stammen was omkranst met de niet alledaagse Kurkstrookzwam, die zo een fotogeniek patroon vormden. Op lariksstronken groeide de verwante Citroenstrookzwam. Ik dacht altijd dat deze paddenstoel zijn naam geheel te danken had aan de fraai citroengele groeizone, maar ik leerde nu dat de vruchtlichamen ook naar citroen ruiken. De soort is dit jaar veel vaker gevonden dan voordien. Gunstige weersomstandigheden, echte toename of betere herkenning? Wie het weet, mag het zeggen.

Bijzondere vondsten (25 Rode-lijstsoorten) o.a.:

Kurkstrookzwam	BE	Antrodia serialis
Citroenstrookzwam	GE	Antrodia xantha
Holsteelboleet	BE	Boletinus cavipes
Gele galgordijnzwam	BE	Cortinarius vibratilis
Dunplaathoutzwam	BE	Gloeophyllum trabaenum
Schotelkluiwam	KW	Helvella macropus
Zilversteelzwavelkop	KW	Psilocybe marginata

8 oktober. Veeningen en Nolde

Bernhard de Vries

We verzamelden bij het kerkje van Zuidwolde. Het weer was mensvriendelijk en dat maakte het veldwerk tot een genoegen. Ons eerste “object” was het Wolderveld, in Nolderveld gelegen, waarvan we drie kilometerhokken in twee groepen bekeken. Het is een beweide heideterrein omzoomd met bosjes en wat bermen. Veel van de 96, 87 en 55 aanwezige soorten zijn niet bijzonder. Maar opeens was er de Kaneelboleet (*Gyroporus castaneus*), een bedreigde soort die de laatste tijd vaker wordt gevonden, maar elke keer blijft het weer leuk! Anneke noemt het een ‘troostsoort’: als je uren hebt rond gesjouwd zonder veel resultaat kan de Kaneelboleet je dag nog goed maken. Ze heeft gelijk, maar waarom de ene soort dat beter vermag dan de andere blijft raadselachtig en geschikt voor diepgaand psychologisch onderzoek. Opvallend was verder het voorkomen van de Veenmossatijnzwam, Weidewasplaat en Kleine poederinkzwam (*Coprinus cortinatus*).

's Middags trokken we naar Bloemberg waar hoeken van het natuurgebied, die in andere kilometerhokken liggen, nog “terra incognita” waren. Bij een vorig bezoek werd bij de ingang een vreemde oranje vezelkop gevonden, mogelijk een onbeschreven soort. Helaas was die er nu niet. Ook hier een open heideachtig terrein in het centrum en bos rondom. Het geheel wordt beweide en dat is altijd goed voor wat mestfungi, zoals de Meststropharia (*Psilocybe merdaria*). In de vochtige heide stonden diverse exemplaren van de zachtrode Adonismycena. Dicht bij de waterlossing groeiden Grote molenaar (*Clitopilus prunulus*) en Eekhoortjesbrood (*Boletus edulis*). Verrassend was hier de tweede vondst op deze dag van de Veenmossatijnzwam. Door Rob werd een vissige russula meegenomen met een roze steel, vleeskleurige, iets kleverige hoed en gelig crème lamellen. Dit materiaal is opgestuurd naar Jaap Wisman die zich op het ogenblik met Russula's bezighoudt. Jaap stuurde de collectie door naar de Tjech Vladimir Adamcik, een specialist in de groep van Vissige russula's. Hij is er van overtuigd is dat het gaat om *Russula clavipes*, een soort die niet in het Overzicht staat.

Bijzondere vondsten (18 Rode-lijst soorten) o.a.:

Vale champignon	GE	Agaricus depauperatus
Groenige wasporia	BE	Ceriporia viridans
Valse witte mestinkzwam	*	Coprinus pseudoniveus

Veenmossatijnzwam	BE	Entoloma elodes
Weidewasplaat	BE	Hygrocybe pratensis
Roodgrijze melkzwam	KW	Lactarius vietus
Adonismycena	KW	Mycena adonis
Veenmycena	KW	Mycena megaspora
Heidekleefsteelmycena	KW	Mycena pelliculosa

15 oktober. Boswachterij Drouwenerveld

Eef Arnolds & Rob Chrispijn

Onze excursieleider, Cees Koelewijn, moest wegens droeve omstandigheden verstek laten gaan. Hij ging met een goede, ernstig zieke vriend voor een laatste maal vogelen rond het Lauwersmeer. Gelukkig voor de 15 aanwezigen konden Rob en Eef zijn plaats innemen zodat toch met twee groepen zes kilometerhokken geïnventariseerd konden worden in het Drouwenerveld. We bezochten de zuidrand van het eertijds uitgestrekte heideveld, nu overwegend naaldbos. Alleen de veentjes met namen als Meindersveen, Lunsveen en Meeuwenveen herinneren nog aan de grote paarse heide. In dit gebied waren we met de PWD al eens eerder geweest, maar toen vroeger in het jaar en onder te zomerse omstandigheden. Nu was het seizoen duidelijk op zijn hoogtepunt. Overal stonden veel paddenstoelen en we haalden in bijna alle hokken gemakkelijk de norm van 100 soorten. In totaal werden 32 Rode-lijst soorten geregistreerd, te veel bijzonderheden om allemaal te noemen.

De houtzwammen vielen deze keer het meeste op. Wederom werden de Citroenstrookzwam (*Antrodia xantha*) en het Tweekleurig elfenbankje gevonden, twee buisjeszwammen die als zeldzaam te boek staan maar die dit jaar regelmatig gevonden werden en vermoedelijk aan een opmars bezig zijn. Dat geldt ook voor het Doolhofelfenbankje dat op een dode berk gevonden werd. Deze soort staat als ernstig bedreigd op de Rode lijst en is wellicht aan een comeback bezig getuige een paar recente vondsten in Drenthe. Ook de Witte populierzwam die als meerjarige zwakteparasiet op oude, levende loofbomen groeit, is op de hogere zandgronden niet bepaald algemeen te noemen.

Een paar taaie volhouders gingen laat in de middag nog het km-hok inventariseren waarin het dorp Drouwen ligt. Dat leek een peulenschilletje want er stond weinig bos op de kaart. Maar het terrein bleek onverwacht gevarieerd met bijvoorbeeld langs de weg een hobbelig terrein waar vijf parasolzwammen groeiden, voor Drenthe een zeer hoog aantal dat altijd wijst op enige kalk in de bodem. De leukste soorten waren de Fijnschubbig parasolzwam en de Gladde wolsteelparasolzwam.

Bijzondere vondsten (32 Rode-lijstsoorten) o.a.

Doolhofelfenbankje	EB	Cerrena unicolor
Purpersteelgordijnzwam	BE	Cortinarius porphyropus
Pagemantel	BE	Cortinarius semisanguineus
Tweekleurig elfenbankje	KW	Gloeoporus dichrous
Fijnschubbig parasolzwam	KW	Lepiota echinacea
Gladde wolsteelparasolzwam	KW	Lepiota oreadiformis
Witte populierzwam	KW	Oxyporus populinus
Ongesteelde krulzoom	BE	Paxillus panuoides
Geelvoetfranjehoed	BE	Psathyrella cotonea
Oliebolzwam	BE	Rhizina undulata

22 oktober. Omgeving Westdorp en Schoonloo

Rob Chrispijn

Misschien omdat ik deze excursie van Roeland moest overnemen, kan ik me van dit uitstapje vrijwel niets meer herinneren. Ik staar naar de lijst van 152 soorten die er in het Schoonlooërveld gevonden zijn, maar mijn geest blijft blank. Toch staan er leuke soorten op. Neem alleen al de Witte duifridderzwam. Ik vind het altijd weer een belevenis om die in het

veld tegen te komen. Opnieuw wordt de Purpersteelgordijnzwam (*Cortinarius porphyropus*) vermeld. Het lijkt er op dat deze bedreigde soort de laatste jaren vaker wordt waargenomen en, net als de Duifridderzwam, bezig is aan een voorzichtige comeback! In een ander hok werden 126 soorten genoteerd. Vermoedelijk door mij, maar ik krijg steeds sterker het gevoel dat ik heb lopen slaapwandelen.

De groep met Eef heeft die ochtend het gebied rond De Tweelingen afgespeurd. Niet vergeefs want ze kwamen dik boven de honderd soorten waaronder 16 Rode-lijstsoorten. In dezelfde samenstelling trokken ze 's middags naar een lelijk, vrij jong dennenbos midden in het bouwland, waarover ik opstandig had uitgeroepen dat ik er nog niet dood wilde worden aangetroffen. Ik had het een jaar daarvoor bezocht en toen leverde het alleen triviale soorten op. Maar boude uitspraken worden wel vaker gelogenstraft, zoals ook nu: de Fijnschubbige ridderzwam is een soort die ik er nooit verwacht had, maar er graag had willen vinden.

Bijzondere vondsten (28 Rode Lijstsoorten), o.a.

Heideknotszwam	BE	Clavaria argillacea
Bleeksteelvezelkop	BE	Inocybe albovelutipes
Heidekleefsteelmycena	KW	Mycena pelliculosa
Roze peutermycena	KW	Mycena smithiana
Eierzakje	BE	Nidularia deformis
Goudgele bundelzwam	BE	Pholiota flammans
Witte duifridderzwam	BE	Tricholoma columbetta
Fijnschubbige ridderzwam	BE	Tricholoma imbricatum
Parasietbeurszwam	KW	Volvariella surrecta

29 oktober. Omgeving Zwinderen

Bernhard de Vries

Het was geen groot gezelschap (7 personen) dat zich verzamelde bij de brug over de Hoogeveensche vaart. De plannen voor deze dag in het naseizoen waren bescheiden; de bosjes leken op de kaart maar klein. Eenmaal bij onze bestemming aangekomen bleek dat we er wel een paar uurtjes zoet mee waren. Het eerste bosje, gemengd, was goed voor 93 soorten. Het tweede was een klein berkenbos met heischrale open plekjes en leverde 58 soorten op. Het derde bos in Zwinderseveld, weer gemengd en doorsneden door een laan, gaf 60 soorten prijs. Daarna gingen Eef en Anneke onvermoeibaar een poosje door om in de buurt nog vier hokken te doen. Daar noteerden ze onder meer twee zeldzame gordijnzwammen onder berken langs een met puin verharde oprit naar een boerderij. *Cortinarius talus* is zo zeldzaam dat hij niet eens een Nederlandse naam heeft. Hij staat als uitgestorven op de Rode Lijst. In een boomkwekerij had men op één plek houtsnippers door de grond gewerkt. Het stond daar vol paddenstoelen, waaronder twee bijzondere franjehoeden. Al met al een dag om te ontdekken dat het voormalig veengebied nog veel in petto heeft.

Bijzondere vondsten (16 Rode-lijstsoorten) o.a.:

Gele knotszwam	KW	Clavulinopsis helveola
Zaagvlakinktzwam	GE	Coprinus laanii
Bleke borstelkurkzwam	KW	Coriolopsis trogii
Lila gordijnzwam	BE	Cortinarius alboviolaceus
	VN	Cortinarius talus
Gesteelde lakzwam	KW	Ganoderma lucidum
Heidekleefsteelmycena	KW	Mycena pelliculosa
Toefige franjehoed	BE	Psathyrella connata
Penwortelfranjehoed	BE	Psathyrella longicauda

5 november. Boswachterij Dwingeloo

Rob Chrispijn

Deze excursie was een mix van onvoldoende bekende hokken vullen en een beetje freaken in gebieden die hun waarde al bewezen hadden. Ons eerste hok vulden we ten zuiden van Dwingeloo in een gemengd bos dat grenst aan landgoed Oldengaerd. Voor de derde keer dit jaar kwamen we op een PWD excursie de Grote aardster tegen. Hier langs de rand van een bospad, maar ook deze vindplaats gaf geen indicatie waarom deze plek nou geschikt was voor een kritische soort als de Grote aardster. Deze onvoorspelbaarheid geldt voor veel meer soorten, zoals voor de Geelvoetfranjehoed die we aantreffen aan de rand van een naaldbos. Welke specifieke eisen deze soort stelt, was aan deze groeiplaats niet te zien. Het leek een plek als alle andere, toch staat deze soort te boek als bedreigd. De ook in dit terrein gevonden Holsteelfranjehoed moet volgens het Overzicht als uitgestorven worden beschouwd, maar met franjehoeden moet je dat ruim zien, want er wordt weinig naar gekeken. Er werd ook een bedreigde kaaszwam genoteerd, namelijk de Kruijpende kaaszwam die graag over takken en stammen van spar of jeneverbes kruipt; een gezicht om nooit te vergeten!

In de middag bezochten we enkele naaldbosreservaten in het Dwingelderveld. Het Modderveen is een mislukt natuurontwikkelingsproject dat in plaats van een ven een fraaie groeiplaats van jonge dennen op keileem heeft opgeleverd. Deze combinatie maakt het voor mycologen interessant. Veel Dennenslijmkop en Bruine ringboleet (*Suillus luteus*), regelmatig Witbruine ridderzwam en twee keer de Donkere kokosmelkzwam, symbiont van den en spar op voedselarm zand. Maar omdat het zand in ons land nog maar zelden echt voedselarm is, kom je deze melkzwam zelden tegen. In het aanpalende naaldbos met verspreide dennen en groepjes sparren vonden we onder meer de Pagemantel en de Duivelsbroodrussula (*Russula drimeia*). Een Rode-lijstsoort die lijkt toe te nemen is de Grauwroze dennezwam (*Skeletocutis carneogrisea*), verwant aan de bekendere Witwollige dennezwam die zo mooi oranje kan verkleuren. Het gebied rond het Modderveen leverde 20 Rode-lijstsoorten op.

Tot slot togen de liefhebbers die niet van ophouden wilden weten naar een hok langs de snelweg van Hoogeveen naar Assen. Het was eigenlijk maar een kwart van een hok, tenzij we ons met levensgevaar naar de andere kant van de snelweg wilden wagen. Toch vonden we nog 82 soorten, waaronder 9 Rode-lijstsoorten. Net als eerder rond het Modderveen zagen we de Zilversteelzwavelkop (*Psilocybe marginata*), een soort die de laatste decennia nogal achteruit is gegaan. Dat geldt in nog sterkere mate voor de Stinkzwavelkop die als bedreigd in de Rode Lijst staat. Het is een vrij grote, sombere paddestoel die een muffe kelderlucht verspreidt maar waar bij een geurproef iedereen weer iets anders aan ruikt.

Bijzondere vondsten (33 Rode-lijstsoorten) o.a.:

Pagemantel	BE	Cortinarius semisanguineus
Grote aardster	BE	Geastrum pectinatum
Dennenslijmkop	BE	Hygrophorus hypothejus
Donkere kokosmelkzwam	GE	Lactarius mammosus
Kruijpende kaaszwam	BE	Oligoporus sericeomollis
Holsteelfranjehoed	VN	Psathyrella casca
Geelvoetfranjehoed	BE	Psathyrella cotonea
Stinkzwavelkop	BE	Psilocybe radicata
Witbruine ridderzwam	BE	Tricholoma albobrunneum

11 november. Van Erica naar Emmen

Eef Arnolds

Het lot zadelt mij vaak op met het leiden van excursies naar de verre en weinig populaire zuidoosthoek van Drenthe, en dan nog meestal laat in het jaar als de mycoflora doorgaans al op haar retour is. Bij de kerk van Erica kwamen slechts drie moedige pwd-ers opdraven. Er lag wel een uitdaging voor ons, want de streek ten zuiden van Emmen is een van de slechtst onderzochte delen van de provincie. Het gebied bestond in 1983 nog voor 95% uit grootschalig bouwland, doorsneden met enkele wegen. Sindsdien is het landschap echter

grondig veranderd: Rond een grote zandwinplas heeft Emmen nieuwbouwwijken uit de grond gestampt, De Rietlanden en Parc Sandur, waarvan ook jonge bosaanplant deel uit maakt.

We bewogen ons vanuit Erica noordwaarts langs de Ericase straat. De oude eiken en berken verschaffen deze weg enig aanzien. Plaatselijk waren de bermen prettig schraal met karakteristieke mycorrhizavormers als Oranje eikegordijnzwam, Berkeridderzwam, Bonte berkerussula en veel Peperboleten (*Chalciporus piperatus*). Daarnaast groeiden er paddenstoelen van schrale graslanden als de Gele knotszwam en het Sneeuwzwammetje. De aanplant in Parc Sandur verkeert nog in een pril stadium met veel brandnetels en de bijbehorende ruderaal paddenstoelen als Panterchampignon (*Agaricus impudicus*), Gewoon vilthoedje (*Ripartites tricholoma*) en Klontjestrilzwam (*Myxarium nucleatum*). Met uitgedunde formatie bekeken we tenslotte de lommerrijke taluds van het Oranjekanaal in De Rietlanden en Zuidbarge. De bermen van dit kanaal bij Zwiggelte en Odoornerveen zijn vermaard om hun bijzondere mycorrhizapaddenstoelen, maar hier moesten we het doen met een enkele Narcisamaniet en een mooie Eikhaas (*Grifola frondosa*). Voldaan keerden we huiswaarts nadat zeven kilometerhokken op het vereiste niveau waren gebracht met een totaallijst van zo'n 170 soorten. Het zuidoosten is zo gek nog niet.

Bijzondere vondsten (8 Rode-lijstsoorten), o.a.:

Narcisamaniet	KW	Amanita gemmata
Gele knotszwam	KW	Clavulinopsis helveola
Oranje eikegordijnzwam	GE	Cortinarius helveolus
Gewoon sneeuwzwammetje	KW	Hygrocybe virginea var. virginea
Plooiwieswaaier	GE	Plicaturopsis crispa
Bonte berkerussula	KW	Russula versicolor
Berkeridderzwam	KW	Tricholoma fulvum

19 november 2007. Tussen Hooghalen en Hijken

Cees Koelewijn

Motto: Veni, vidi, foetsie

Opnieuw deden we Hooghalen aan. We waren hier al vaker actief geweest met fraaie resultaten als gevolg. Er waren genoeg mensen om de groep in tweeën te splitsen. Rob en Eef gingen met hun groep de bosjes rond de Holtesch verkennen en ik ging, samen met o.a. Bernhard en Henk, het bos van Dennenrode in. Bijzondere soorten zagen we niet echt, al vond Bernhard nog twee herbariumplichtige korstjes: de Grijze urnkorstzwam (*Sistotrema oblongisporum*) en *Sistotrema sernanderi* die zelfs geen Nederlandse naam heeft. Andere soorten die hij thuis determineerde, en die verder nauwelijks aandacht krijgen, waren het Reageerkorstje (*Boidinia furfuracea*), Kransbekerharskorstje (*Hyphoderma praetermissum*) en de Penseeltandjeszwam (*Hyphodontia nesporei*).

Het was koud en we waren blij dat we dit landgoed konden verruilen voor het plaatselijke etablissement. Daar troffen we Rob en de zijnen Om weer wat op temperatuur te komen werd door velen 'hengstenpap' van de menukaart gekozen. Ik vond het een waterig soepje zonder kraak of smaak. Rob daarentegen vond het wonderwel een uitstekende soep. Maar ja, het Drentse Vledderveen associeer je ook niet direct met culinaire hoogstandjes!

Na de middag gingen we een hok bekijken met een laan die naar het Heuvingerzand leidde. Een groepje dissidenten met Rob en Eef trok naar een hok aan de zuidkant van het Hijkerveld. Het bleek een zeer geaccidenteerd en afwisselend heidelandschap met verspreide bosjes waar tal van bijzonderheden te zien waren, bijvoorbeeld de in heel Europa zeldzame Tolvormige stuifzwam die als 'verdwenen' in de Nederlandse Rode lijst staat. Recent is deze soort ook bij Elp ontdekt in een soortgelijk milieu: kortgrazig heischraal grasland op droge koppen in de heide, intensief begraasd door konijnen. Ook de vondst van het Duinmostrechttertje is uitzonderlijk. Zoals de naam suggereert, is de soort in de kustduinen

niet zeldzaam, maar volgens de verspreidingsatlas was dit paddenstoeltje van schrale, droge mosplekken in het binnenland nog nooit waargenomen.

Achteraf was ik die middag liever daar geweest, vooral om een praktische reden. Toen ik een paar dagen later namelijk nagekomen waarnemingen in mijn schriftje wilde noteren, bleek dit onvindbaar. Alles heb ik nagezocht en nog eens en nog eens; het schriftje bleef spoorloos. Waarschijnlijk heb ik het na de excursie op het dak van de auto gelegd en ben ik zonder omkijken weggereden. Bernhard en Henk wisten nog heel wat gegevens op te lepelen maar bij anderen stond er niet veel meer op de harde schijf. Heel wat excursieverslagen uit de omgeving van Roden zijn ook verdwenen. In ieder geval heb ik één ding geleerd: dat ik in het vervolg mijn naam voorin mijn waarnemingenboekje zet.

Bijzondere vondsten (12 Rode-lijstsoorten) o.a.:

Tolvormige stuifzwam	VN	Bovistella radicata
Heideknotszwam	BE	Clavaria argillacea
Duinmostrechttertje	*	Omphalina galericolor
Witte populierzwam	KW	Oxyporus populinus
Schubbige oesterzwam	KW	Pleurotus dryinus
Slanke kopergroenzwam	KW	Psilocybe pseudocyanea

24 november 2007. Witteveen en Mepperdennen.

Roeland Enzlin

Eindelijk was ik er. Wat een klein bordje gaf de richting aan naar Witteveen! Eerst 10 kilometer de afslag voorbij, toen weer 10 terug. Verexcuserend stapte ik uit mijn auto. Ik had geluk, ze stonden er nog. Acht in totaal voor de laatste excursie van het seizoen met soep toe. De groep werd voor de ochtend in tweeën gesplitst. Eef ging naar de Mepperdennen en ik naar het westelijk deel van het boscomplex bij Witteveen. In de overwegend uit naaldbos bestaande Mepperdennen werd de westpunt bezocht, beter bekend als De Riegels. Daar werden 108 taxa waargenomen. Vele daarvan waren algemene soorten. Toch zijn er nog 8 Rode lijst-soorten gevonden, waarvan de Denneslijmkop en de Grauwroze dennezwam de leukste waren. De Denneslijmkop groeide in de grazige berm van de verharde weg door het bos samen met Oorlepelzwanmetjes (*Auriscalpium vulgare*).

In het bos bij Witteveen werden gegevens verzameld in vier km-hokken. Twee in de ochtend en twee met de totale groep in de middag. Bij elkaar goed voor maar liefst 166 soorten, waarvan 13 Rode lijst-soorten. En dat eind november! Voor mij was de Sparrekorstzwam (*Amylostereum chailletii*) één van de leukste waarnemingen. Helaas wel achteraf, want korsten in het veld benoemen is geen sinicure. Deze soort groeit heel karakteristiek op de kopse kant van omgezaagde sparren en heeft in jodium blauw verkleurende (amyloïde) sporen. Hoewel de soort als uiterst zeldzaam te boek staat, is hij in Drenthe al uit 26 km-hokken bekend. Nog een leuk korstje was de Lila waaszwam (*Tulasnella violea*). Eigenlijk een korstvormige trilzwam die als een lila “waas” over een dode berkestam groeide. Een andere welkome soort was de Holsteelboleet, zoals altijd groeiend bij Larix. Na afloop togen we met een iets uitgedunde club naar een restaurant in Witteveen waar we nog gezellig nababbelend genoten hebben van een kop heerlijke soep. Het seizoen kwam ten einde, wat de werkgroepexcursies betreft althans.

Bijzondere soorten (totaal 17 Rode-lijstsoorten) o.a.:

Sparrekorstzwam	GE	Amylostereum chailletii
Kurkstrookzwam	BE	Antrodia serialis
Holsteelboleet	BE	Boletinus cavipes
Tweekleurig elfenbankje	KW	Gloeoporus dichrous
Denneslijmkop	BE	Hygrophorus hypothejus
Krijtachtige kaaszwam	KW	Oligoporus leucomalleus
Grijsroze dennenzwam	GE	Skeletocutis carneogrisea

WAT DOET DE PADDESTOELENWERKGROEP DRENTHE?

De doelstellingen van de PWD zijn:

- Het organiseren en stimuleren van paddenstoelenonderzoek in Drenthe, vooral door middel van inventarisaties en het houden van bijeenkomsten.
- Het verzamelen van paddenstoelengegevens over Drenthe in een databestand in nauwe samenwerking met de Nederlandse Mycologische Vereniging.
- Het publiceren over paddenstoelen in Drenthe in een nieuwsbrief en in bestaande tijdschriften. Het is de bedoeling dat de gegevens over enkele jaren gebundeld worden in een provinciale paddenstoelenatlas, vergelijkbaar met de reeds verschenen atlassen voor broedvogels, hogere planten en dagvlinders.
- Het beschikbaar stellen van paddenstoelengegevens aan terreinbeherende instanties en het verstrekken van beheersadviezen om mycologische waarden te behouden of te vergroten.
- In voorkomende gevallen het uitvoeren van (betaalde) opdrachten wat betreft veldonderzoek aan paddenstoelen.
- Educatie op het gebied van paddenstoelenkennis en -bescherming door onder andere het organiseren van voor het publiek toegankelijke excursies en lezingen, alsmede het verlenen van medewerking op het vlak van natuureducatie.
- Het verstrekken van informatie over paddenstoelen aan geïnteresseerden, terreinbeheerders en aan de provinciale media.

Ook belangstellenden uit andere delen van Nederland zijn van harte welkom om deel te nemen aan de activiteiten van de werkgroep!!

DE NIEUWSBRIEF

De Paddestoelenwerkgroep Drenthe verspreidt één keer per jaar een nieuwsbrief onder haar medewerkers, organisaties actief in natuurstudie, natuurbescherming en groenbeheer en andere belangstellenden. Men kan deze nieuwsbrief kosteloos ontvangen door zich schriftelijk op te geven bij het secretariaat.

Vaste rubrieken in de nieuwsbrief zijn:

- Beknopte verslagen van excursies van de werkgroep.
- Een overzicht van de vorderingen van de paddenstoelenkartering in Drenthe.
- Het activiteitenprogramma voor het komende seizoen.

Daarnaast kunnen andere korte artikelen, die van belang zijn voor de paddenstoelen in Drenthe, worden opgenomen.

Leden van de werkgroep verzorgen daarnaast jaarlijks een bijdrage over paddenstoelen in het herfstnummer van Het Drentse Landschap, het tijdschrift van de gelijknamige stichting.